

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

PROBLEMS OF SOCIAL PSYCHOLOGY

УДК 159.942.2

Олександр Хлонь

ORCID iD 0000-0001-9733-8531

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,
Київський національний торгово-економічний університет,
вул. Кіото, 19, 02156 Київ, Україна,
De_alexan@bigmir.net

РОЛЬ ЦІННОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРАВОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ

Вивчення ролі основоположних цінностей у процесі формування мотивації до правосвідомості молоді є важливою та актуальною темою. Метою дослідження є розгляд проблематики цінностей у молоді, визначивши, яким чином вони впливають на формування правосвідомості молодого покоління. Правосвідомість як засіб превентивного переконання, який буде сприяти уникненню злочинів лише в силу невідворотності покарання за них, не в повній мірі буде виконувати свою функцію. Внутрішнє переконання виступає тим надійним гарантом правосвідомої поведінки, яка в подальшому обумовить позитивне відношення до правосвідомості у молодій людині. Актуальним на цьому етапі є орієнтація на гармонійне поєднання прагнень молоді до формування цінностей як духовних так і інших.

Чітка та продумана політика, спрямована на формування та підтримку правильних духовних цінностей, сприятиме успішному формуванню правосвідомості серед молоді.

Ключові слова: *молодь; мотивація; поведінка; правосвідомість; цінності.*

Вступ. Визначаючи чинники формування правосвідомості молоді людини доцільно визначити спектр причин та умов її формування. І тут важливим є внутрішнє переконання, оскільки виступає тим надійним гарантом правосвідомої поведінки, яка в подальшому обумовить позитивне відношення до правосвідомості у молоді людини. Паттерни поведінки, пов'язані з цим, супроводжуватимуть її впродовж усього життя, і тому, варто враховувати роль цінностей та ціннісних орієнтацій у цьому процесі. Саме тому зосередимо нашу увагу на уявленні про цінності та їх ролі у формуванні правосвідомості серед молоді.

Проблему вивчення ролі цінностей у правосвідомій поведінці людини і в першу чер-

гу в молоді людини вивчала значна плеяда вчених серед них можна відмітити Ш. Амонашвілі, Є. Бондаревську, Б. Гершунського, М. Казакіна, Н. Нікандрова та інших. Загальнолюдські цінності розглядали також Л. Вигоцький, І. Мартинюк тощо. Роль цінностей в рамках аксіосфери досліджували Л. Михальцова, В. Сластьонін, В. Огнев'юк, І. Зязюн, В. Крижко, І. Ткач, В. Зінченко, А. Кондратенков та інші. Серед зарубіжних вчених природу цінності досліджував L. Kohlberg; цінності в мультикультурному аспекті розглядали R. F. Inglehart, C. Welzel, взаємовідношення цінностей та поведінки вивчали S. Roccas, L. Sagiv; цінності педагогіки та цінності досягнень молоді – T. Lovat, K. Dally, N. Clement, R. Toomey та інші.

Як бачимо, спектр питань, що досліджуються, досить значний (Казьмірик, 2012). Втім, важливий та актуальний аспект вивчення даної проблематики в контексті дослідження ролі основоположних цінностей у процесі формування мотивації до правосвідомості молоді є темою, все ще залишається розглянутою недостатньо. Цінності у житті людини мають переважне значення, і тому актуальність вивчення їх ролі у процесі формування мотивації до правової поведінки не піддається сумніву.

Метою дослідження є вивчення ролі цінностей у процесі формування мотивації до правосвідомості молоді, визначення пріоритетних для молоді цінностей і їх впливу на мотиваційні прояви правосвідомої поведінки.

Завдання, які будуть вирішені в процесі дослідження, визначаємо такі: вивчення сучасних підходів до розуміння феномену цінностей, формулювання комплексного поняття цінностей, а також визначення ролі цінностей та ціннісних орієнтацій у процесі формування правосвідомості.

Уявлення про цінності в контексті наукової думки. Характеризуючи поняття цінність, С. Рубінштейн (1986) писав, що «цінності – ... похідні від співвідношення світу і людини, виражають те, що в є світі, включають і те, що створює людина в процесі історії... і є важливо для людини» (с. 369). До цієї позиції приєднується і група вчених, які уявляють феномен цінності як категорію, що поєднує усе важливе для людини. Матюшина І. (2008) вважає цінністю все те, що уявляється людині значимим, при цьому маючи позитивну значимість та певний сенс. Цінністю можна вважати все те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим (Матяж, 2013, с. 28). У свою чергу під значущістю М. Слабак (2014) розумів значення певного предмета або явища для людини, його властивість чи якість, яка відповідає інтересу, внутрішній природі та смислу існування індивіда.

Інша група вчених акцентує увагу на соціальному характері цінностей як утворень уявного характеру, до яких прагне як сама людина, так і суспільна група, до якої вона входить, або суспільство в цілому. Соціальний психолог S. Schwartz (1994) визначав, що цінності – це «бажані, надситуативні цілі вищого порядку, котрі слугують провідними принципами у людському житті». Ці принципові орієнтири діяльності впливають з універсальних умов

людського існування, біологічних і соціокультурних потреб (Шестаковський, 2013). Значимою цінністю, на думку В. Сластенина (1995), є ідея всебічно і гармонійно розвинутої особистості, що пов'язана з ідеєю справедливого суспільства, яке здатне реально забезпечити кожній людині гідні умови для максимальної реалізації закладених у ній можливостей (Казьмірик, 2012). З точки зору М. Лапіна (1996), який синтезував різні теоретико-методологічні концепти аксіологічних феноменів, у тому числі парадигми соціологічних концепцій Е. Дюркгейма і М. Вебера, цінності – це «узагальнені уявлення людей про мету й норми своєї поведінки, що втілюють історичний досвід і концентровано виражають значення культури окремого етносу і всього людства».

Часто власне цінності ототожнюються із соціальними цінностями нематеріального світу молоді. При цьому доцільним є розмежування між нематеріальними цінностями в цілому та духовними цінностями зокрема. Е. Помиткін (1998) вважає, що духовні цінності – це вершинні досягнення людства і окремих його представників, що являють собою цілеорієнтуючі ідеали для прогресивного розвитку особистості і цивілізації в цілому. Психолого-педагогічні аспекти духовних цінностей – це особистісні якості високодуховної людини, які спонукають, регулюють високодуховні вчинки, поведінку, є предметом її розвитку і саморозвитку, підготовки до нових вершинних досягнень – як суб'єктивних, для себе, так і об'єктивних, для людства (с. 26–27). Такі аспекти виступають мотиваційними спонуканнями спрямованими на вчинення діянь, які співвідносяться із моральними та ціннісними ідеалами суспільства та обумовлюють її подальшу поведінку відповідно до очікувань такого високоморального суспільства, в тому числі на створення нових ціннісних об'єктів. На думку В. Карасика (2002), цінності – це найвищі орієнтири, які визначають поведінку людей, утворюють найважливішу частину картини світу (с. 117).

З позиції чуттєво емоційних проявів розуміє категорію цінностей інша група вчених. На думку О. Шестаковського (2013), цінності втілені в емоційно навантажених переконаннях (beliefs) найбільш абстрактного характеру, які виступають мотиваційним конструктом свідомості і не прив'язані до конкретних дій або ситуацій, а виступають загальним критерієм оцін-

ки. П. Менцера вказує, що цінність – це те, що почуття людини диктує визнати важливішим над усім і до чого можна прагнути, ставитися з повагою та визнанням (Матяж, 2013, с. 28).

Інша група вчених розуміє цінності їх з позиції потребово-споживчих поглядів. На думку М. Головатого, цінності – це певні ідеї, погляди, за допомогою яких люди задовольняють свої потреби та інтереси (Матяж, 2013, с. 28).

Ще одна група вчених, представником якої виступає М. Рокич, визначає цінності як елементи переконуючого впливу на людину, що визначають подальшу поведінку. Він вказує на цінності як на стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування має потенційне значення з особистого погляду, на відміну від протилежного чи зворотного способу поведінки або кінцевої мети існування (Матяж, 2013).

Деякі вчені, об'єднуючи існуючі уявлення, висловлюють комплексну позицію стосовно феномену розуміння цінностей. Так, Л. Михальцова (2009) вважає, що поняття «цінність» поєднує в собі три основні значення: предметні якості явищ, в основі яких лежить практичне та емоційне ставлення людини до них; моральні категорії, які характеризують психологічні риси людини; соціальні явища, що описують відносини між людьми.

Отже, можемо вказати на розуміння цінностей як особливих утворень людської свідомості, об'єкти вираження яких набувають форм цінностей, саме виходячи із психологічного уявлення людини про цінність речей або інших об'єктів матеріального чи нематеріального світу. Цінності проявляється у суб'єктивному відношенні молодого людини до світу речей або явищ. Вони невід'ємно пов'язані із фізичною або розумовою діяльністю молодого людини і можуть виражати те, що молода людина вже має або те, до чого тільки прагне. Цінності можуть розумітися як об'єкт матеріального світу, що мають певний еквівалент, або нематеріального світу, що не можуть мати матеріального еквіваленту. Цінності, які мають відношення до ідеалів суспільства, можна назвати духовними цінностями. До них відносяться високодуховні вчинки, поведінка, духовне спілкування тощо.

Отже, цінності – це комплекс уявлень людини або групи людей, про явища, правила, норми, процеси, результати, об'єкти чи інші утворення, що є важливими для певної людини чи групи людей та тим чи іншим чином

впливають на цю людину чи групу людей. Дана категорія включає в себе емоційні прояви, потребово-споживацькі погляди, переконуючий вплив, внутрішню орієнтованість, оціночну діяльність, відношення до норм та правил тощо. Важливою характеристикою цінностей є те, що вони виконують або спрямовані виконувати певну функцію.

Процес формування цінностей правосвідомості. Процес формування цінностей правосвідомості молодого людини починається із виникнення потреб. Потреби конкретної молодого людини або групи людей, об'єднані спільним погодженням, обумовлюють бажання, спонукання, прагнення. Це призводить до суб'єктивного уявлення про дещо як про об'єкт задоволення потреби, на підставі чого виникає мотивація реалізації потреб. Формування потреб і мотивів правосвідомих цінностей починається з пошуку та засвоєння відповідної інформації, формування задумів, цілей, планів, програм правосвідомої та високодуховної діяльності, поведінки, дій і вчинків й отримання відповідних результатів з емоційно-почуттєвим закріпленням духовних досягнень у зовнішньому плані та перетвореннях особистості (Помиткін, 1998, с. 31) Відбувається розвиток якостей високодуховної особистості за всіма її підструктурами, формування готовності до наступних високоморальних дій (Шкіренко, 2007).

Цінності правосвідомого суспільства є різновидом духовних цінностей. Право, виражене у формі законів та нормативно-правових актів, може піддаватися певним змінам. Закони доповнюються, вдосконалюються, але цінності, на захист яких вони спрямовані, залишаються сталими. Саме тому виховання та навчання, спрямоване на формування мотивації до правосвідомості, базується на вихованні саме духовних цінностей.

Цінності втілені в емоційно навантажених переконаннях найбільш абстрактного характеру, які виступають мотиваційним конструктом свідомості (Шестаковський, 2013). Система цінностей діє як невидима сила, що направляє наші думки, дії та емоції в будь-який момент життя (Молоканова, 2012, с. 15). Зважаючи на це, чим більше позитивних емоцій виникає у людини при правосвідомому поведженні, наприклад при заохоченні певних дій з боку референтної групи, тим більше буде мотивація до їх формування.

Цінності – це переконання найбільш високого рівня і ступеня загальності. Однак не всі переконання – цінності. Установка – це переконання щодо конкретного об'єкта, сполучене з імовірністю певної поведінкової реакції. Установки не є цінностями (Шестаковський, 2013). Зважаючи на це, відмітимо, що мотивації, спрямовані на здобуття цінностей, в тому числі і право свідомих, включають в себе комплекс поведінкових дій, спрямованих на задоволення певних цінностей тими чи іншими способами. При цьому алгоритм поведінки, спрямованої на задоволення таких цінностей, вже сам по собі може бути цінністю. Тут ми вже говоримо про норми поведінки, наприклад процесуальні норми, які стають цінностями. Духовні цінності виступають факторами мотивації саме до правосвідомої поведінки.

Для молодшої людини першим етапом формування таких цінностей може бути як свідоме сприйняття цінності, так і сприйняття на підсвідомому рівні. Проходячи крізь фільтри біологічного, індивідуального та соціального, свідомо чи не свідомо цінності розміщуються у ієрархічній послідовності. Рівнозначність цінностей при необхідності вибору серед них може породити внутрішньо-особистісний конфлікт, що може мати досить важкі наслідки. Тут людина змушена робити вибір – відносить вона таку цінність власне до цінних речей чи обезцінює таку цінність або заміняє її на щось інше. Заховуватися у підсвідомість цінність може тоді, коли вона заперечується свідомістю або конфліктує із іншими рівнозначними цінностями. Наприклад, правосвідомі цінності конфліктують із актуальними біологічними потребами. Чим вища цінність у ціннісній ієрархії певної молодшої людини, тим більше вона викликає емоційної, гормональної, поведінкової, соціальної та іншої активності, переживань, прагнень.

Цінності тісно пов'язані із категорією дефіциту. Чим більше відчувається нестача певних цінностей, тим актуальніша потреба у задоволенні таких цінностей, більше бажання таку цінність здобути і активніша динаміка зростання мотивації її задоволення. Значимість цінності може виражатися у своїй сукупності. Сукупність може формуватися, виходячи із можливості задоволення потреб, пов'язаних із цінностями, засобів, необхідних для їх досягнення, наявних ресурсів, наявності спри-

ятливих для їх реалізації, обставин, настрою, емоційного стану, здатності протидіяти суперечливим бажанням, витривалості, стійкості у питаннях видозміни ціннісних орієнтирів, очікувань, світогляду, спадковості, традицій, виховання, освіти, культури, впливу авторитету, нагальних потреб тощо. Цей сукупний об'єм показників буде складати та виражатиме значимість цінності, яка обумовлюватиме подальшу можливу мотиваційну потужність необхідну для прийняття рішення спрямованого на реалізацію мотиваційних устремлень. Доступність цінності може з часом зменшити суб'єктивне уявлення про значимість такої цінності. Зважаючи на це, можемо вказати, що правосвідомі цінності перебувають у складному взаємозв'язку із іншими цінностями людини, що слід враховувати при формуванні мотивації до правосвідомості. Зокрема, варто враховувати, що такі цінності не повинні різко конфліктувати із біологічними потребами. Так, приміром, якщо молода людина зростає у середовищі, де у неї постійно будуть виникати нереалізовані конфлікти у сфері пошуку засобів для існування, очевидно, що стійкої правосвідомої поведінки вона не набуде. І навпаки, якщо вона буде забезпечена усім необхідним, а її правосвідомі поведінка буде схвалюватися суспільством, то ми можемо говорити про успішне формування правосвідомості.

Класифікація цінностей молодшої людини. Досліджуючи цінності молодого покоління, О. Скоромна (2011) на прикладі вибірки із 224 осіб встановила, що серед соціальних цінностей повсякденного життя юнаки на перше місце виділили професійні (30,5%) і сімейні (25%), а дівчата – сімейні (29,9%), професійні (28,3%) і соціальні (17,7%), на другому місці у обох статей – фінансові (19,4% і 13,3%) і соціальні (11,1% і 17,7%) цінності, на третьому у юнаків – інтелектуальні (5,5%) і суспільні (8,1%), а у дівчат – інтелектуальні (2,5%), суспільні (3,33%), духовні (2,22%) (с. 280)

Як бачимо духовні цінності перебувають на останньому місці. Така ситуація не може сприяти ефективному формуванню мотивації до правосвідомої поведінки. Безумовно, професійні та фінансові питання пов'язані з базовими потребами сучасної молоді, які зараз є найбільш актуальні для них. Втім, складається таке враження, що сучасна молода людина працює виключно на матеріальне забезпечення. У цьому питанні уявлення духовності взагалі

відходять на задній план. Однак саме духовні цінності визначають прагнення людини до ідеалів суспільного співжиття. Акцентуація уваги лише на задоволенні першочергових матеріальних потреб може негативно вплинути на формування духовних цінностей і як наслідок – на формуванні правосвідомості. І хоча правосвідомість не завжди буде потерпати внаслідок відсутності духовності, втім саме усвідомлені ідеали суспільства будуть тими гарантіями, які обумовлюють більш стійку психологічну протидію можливим правопорушенням.

Висновок. З огляду на це можемо зробити висновок, що сучасне молоде покоління потребує уваги з боку спрямування його в бік ідеалів духовного збагачення, які і обумовлюватимуть мотивацію до правосвідомої поведінки молоді. У той же час такий процес неможливий без чітких гарантій задоволення для молоді в першу чергу базових потреб. Однак формування культури із матеріальних цінностей та постійного прагнення до накопичення суттєво обмежуватиме можливості молоді людини та її потенціал. З огляду на це можемо вказати, що правосвідомість лише як засіб

превентивного переконання, який буде сприяти уникненню злочинів лише в силу можливості та невідворотності покарання за них, не в повній мірі буде виконувати свою функцію. Внутрішнє переконання є важливим, оскільки виступає тим надійним гарантом правосвідомої поведінки, яка в подальшому обумовить позитивне відношення до правих норм у молоді людини і тому досить актуальним є саме орієнтація на гармонійне поєднання прагнень молоді людини як духовних, право свідомих, так і інших. У цьому відношенні подальшими перспективами для дослідження можуть виступати вивчення проблематики виховання у молоді правосвідомих цінностей, яка може бути розглянута в подальшому.

Також важливого значення набуває проблематика створення перспективних робочих місць для молоді з метою всебічного задоволення базових потреб і уникнення необхідності зациклюватися виключно на матеріальному збагаченні. При цьому мотивація до правосвідомості молоді тут знаходиться у тісному взаємозв'язку із соціальними процесами, які відбуваються в суспільстві.

Література

- Казьмірик С. М. Цінності та їх класифікація в аксіосфері людини. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Педагогіка*. 2012. Т. 209. Вип. 197. С. 90–92.
- Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 476 с.
- Лашин Н. И. Модернизация базовых ценностей россиян. *Социс*. 1996. № 5. С. 3–23.
- Матюшина И. И. Место ценностей в коммуникации (по работам Ю. Хабермаса). *Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць*. 2008. Вип. 40. С. 86–93.
- Матяж С. В., Березянська А. О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «КМА»*. Серія: Соціологія. 2013. Т. 225. Вип. 213. С. 27–30.
- Михальцова Л. Ф. Феномен понятия «ценность» и его генезис в психолого-педагогических исследованиях. *Педагогическое образование и наука*. 2009. № 5. С. 30–37.
- Молоканова В. М. Дослідження проектно-орієнтованого розвитку на основі еволюційної теорії цінностей. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2012. № 2. С. 14–20.
- Помиткін Е. О. Формування духовних цінностей старшокласників у діяльності шкільної психологічної служби: дис.... психол. наук. Київ, 1998. 146 с.
- Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. Москва: Педагогика, 1986. 376 с.
- Скоромна О. І. Соціальні цінності сучасної студентської молоді. *Науковий вісник ЛНУВМБ ім. Гжицького*. 2011. Т. 13. № 3. С. 278–282.
- Слабак М. М. Класифікація цінностей у праві (за матеріалами практики Страсбурзького суду). *Науковий вісник ЛДУВС*. 2014. Вип. 3. С. 21–30.
- Сластенин В. А. Гуманистическая парадигма педагогического образования. *Магистр*. 1995. № 5. С. 3–8.
- Шестаковський О. П. Цінності й переконання у крос-національних дослідженнях. *Економіка і прогнозування*. 2013. № 1. С. 123–149.

- Шкіренко О. В. Формування духовних цінностей студента на основі моделі високодуховної особистості майбутнього правознавця. *Вісник Академії адвокатури України*. 2007. № 3. С. 166–171.
- Lovat T., Dally K., Clement N., Toomey R. *Values Pedagogy and Student Achievement Contemporary: Research Evidence*. Dordrecht: Springer Netherlands, 2011. 247 p. doi: 10.1007/978-94-007-1563-9.
- Roccas S., Sagiv L. (Eds). *Values and Behavior: Taking a Cross Cultural Perspective*. New York: Springer International Publishing, 2017. 255 p. doi: 10.1007/978-3-319-56352-7.
- Schwartz S. H. Beyond individualism-collectivism: New cultural dimensions of values. *Individualism and collectivism: Theory, method, and application* / U. Kim, H. C. Triandis, C. Kagitcibasi, S.-C. Choi, & G. Yoon (Eds.). Newbury Park, CA: Sage, 1994. P. 77–119.

References

- Kazmiryk, S. M. (2012). Tsinnosti ta yikh klasyfikatsiia v aksiosferi liudyny [Values and their classification in the human axisosphere]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu Seriya: Pedahohika*, Vol. 209, Issue 197, 90–92 (ukr).
- Karasyk, V. Y. (2002). *Yazykovoï kruh: lychnost, kontsepty, dyskurs* [Language circle: personality, concepts, discourse]. Volhohrad, Russia: Peremena (rus).
- Lapyn, N. Y. (1996). Modernyzatsiia bazovykh tsennosti rossyian [Modernization of the basic values of Russians]. *Sotsys*, 5, 3–23 (rus).
- Matiushyna, Y. Y. (2008). Mesto tsennosti v kommuniatsii (po robotam Yu. Khabermasa) [Place of values in communication (according to the works of J. Habermas)]. *Aktualni problemy derzhavy i prava: Zbirnyk naukovykh prats*, 40, 86–93 (rus).
- Matiazh, S. V. Berezianska, A. O. (2013). Klasyfikatsiia tsinnosti ta tsinnisnykh orientatsii osobystosti [Classification of values and values of personality]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly. Seriya: Sotsiologhiia*, Vol. 225, Issue 213, 27–30 (ukr).
- Mykhaltsova, L. F. (2009). Fenomen poniatiia «tsennost» y eho henezys v psykholoho-pedahohycheskykh yssledovaniakh [Research of design-oriented development on the basis of evolution value theory]. *Pedahohycheskoe obrazovanye y nauka*, 5, 30–37 (rus).
- Molokanova, V. M. (2012). Doslidzhennia proektno-orientovanoho rozvytku na osnovi evoliutsiinoï teorii tsinnosti [The design of the project-based development on the basis of the evolutionary theories]. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, 2, 14–20 (ukr).
- Pomytkin, E. O. (1998). *Formuvannia dukhovnykh tsinnosti starshoklasnykiv u diialnosti shkilnoi psykholohichnoi sluzhby* [Formation of spiritual values of senior pupils in the activities of the school psychological service]: Candidate's thesis. Kyiv, Ukraine (ukr).
- Rubynshtein, S. L. (1986). *Problemy obshchei psykholohyy* [Problems of general psychology]. Moscow, Russia: Pedahohyka (rus).
- Skoromna, O. I. (2011). Sotsialni tsinnosti suchasnoi studentskoi molodi [Social values of modern student youth]. *Naukovyi visnyk LNUVMB im. Gzhytskoho*, Vol. 13, № 3, 278–282 (ukr).
- Slabak, M. M. (2014). Klasyfikatsiia tsinnosti u pravi (za materialamy praktyky Strasburzskoho sudu) [Classification of Values in the Law (Based on the Practice Material of the Strasbourg Court)]. *Naukovyi visnyk LDUVS*, 3, 21–30 (ukr).
- Slastenyn, V. A. (1995). Humanistycheskaia paradyhma pedahohycheskoho obrazovanyia [Humanistic paradigm of teacher education]. *Mahystr*, 5, 3–8 (rus).
- Shestakovskiy, O. P. (2013). Tsinnosti y perekonannia u kros-natsionalnykh doslidzhenniakh [Values and beliefs in cross-national research]. *Ekonomika i prohoznuvannia*, 1, 123–149 (ukr).
- Shkirenko, O. V. (2007). Formuvannia dukhovnykh tsinnosti studenta na osnovi modeli vysokodukhovnoi osobystosti maibutnoho pravoznavtsia [Formation of spiritual values of a student based on the model of the high-spiritual personality of the future lawyer]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*, 3, 166–171 (ukr).
- Lovat, T., Dally, K., Clement, N., Toomey, R. (2011). *Values Pedagogy and Student Achievement Contemporary: Research Evidence*. Dordrecht, Netherlands: Springer Netherlands. doi: 10.1007/978-94-007-1563-9 (eng).

- Roccas, S., Sagiv, L. (Eds) (2017). *Values and Behavior: Taking a Cross Cultural Perspective*. New York, USA: Springer International Publishing. doi: 10.1007/978-3-319-56352-7 (eng).
- Schwartz, S. H. (1994). Beyond individualism-collectivism: New cultural dimensions of values. In U. Kim, H. C. Triandis, C. Kagitcibasi, S.-C. Choi, & G. Yoon (Eds.), *Individualism and collectivism: Theory, method, and application* (pp. 77–119). Newbury Park, CA, USA: Sage (eng).

РОЛЬ ЦЕННОСТЕЙ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ МОТИВАЦИИ К ПРАВОСОЗНАНИЮ МОЛОДЕЖИ

Хлонь Александр, кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии,
Киевский национальный торгово-экономический университет,
ул. Киото, 19, 02156, Киев, Украина, De_alexan@bigmir.net

Изучение роли основных ценностей в формировании правосознания является важной и актуальной темой. Целью исследования является рассмотреть проблематику ценностей у молодежи, определить, каким образом они влияют на формирование правосознания молодого поколения. Правосознание как средство превентивного убеждения, которое будет способствовать избеганию преступлений лишь в силу возможности и неотвратимости наказания за них, не в полной мере будет выполнять свою функцию. Внутренне убеждение выступает тем надежным гарантом правосознательного поведения, которое в дальнейшем обусловит положительное отношение к правовым нормам у молодого человека. Актуальным является ориентация на гармоничное сочетание стремления молодого человека к формированию ценностей как духовных, так и других.

Четкая и продуманная политика направлена на формирование и поддержку верных ценностей будет способствовать успешному формированию правосознания среди молодежи.

Ключевые слова: молодежь; мотивация; поведение; правосознание; ценности.

ROLE OF VALUES IN THE PROCESS OF FORMING MOTIVATION TO YOUTH SENSE OF JUSTICE

Khlon Alexander, PhD (Psychology),
Associate Professor of the Department of Psychology,
Kyiv National Trade and Economic University,
19 Kioto Str., 02156 Kyiv, Ukraine, De_alexan@bigmir.net

The study of the role of fundamental values in the formation of sense of justice is an important and relevant topic. The purpose of the study is to comprehensively consider the problems of values in youth, to determine how they affect to the formation of the sense of justice of the younger generation, and to study its role in the process of such formation.

Values acquire value forms based on the psychological presentation of a person about the value of things or other objects of the material or intangible world. Values can be understood as a complex conception of human or group human about phenomena, rules, norms, processes, results, objects or other creation that are important to such a person or group of people and in one way or another to influence to this person or group of people.

The process of forming the values of a young person begins with the emergence of needs. The needs determine desire, motivation, aspiration, which in the future leads to a subjective conception of value. Values that are related to the ideals of society will be called spiritual values.

The modern young generation will persevere attention in focusing on the ideals of spiritual enrichment. At the same time, such a process is not possible without clear guarantees of satisfaction for young people in the first place basic needs. Sense of justice as a means of preventive persuasion, which will contribute to the prevention of crimes only because of the possibility and inevitability of punishment for them, will not fully fulfill its function. The inner conviction is important, as it acts as the reliable guarantor of the sense of justice behavior, which in the future will result in a positive attitude toward the right standards

in the young man, and therefore very relevant is the orientation towards the harmonious combination of the young man's aspirations to the formation of values as spiritual as well as others.

A clear and well-considered policy aimed at creating and maintaining right values will contribute to the successful formation of sense of justice among young people, which in turn will lead to the prosperity of our country.

Key words: behavior; motivation; sense of justice; values; youth.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2018

Прийнято до друку 27.09.2018

УДК 378.015.3:159.964.21

Інна Власенко

ORCID iD 0000-0003-2562-3637

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри загальної, вікової
та педагогічної психології Інституту людини,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
бул. І. Шамо, 18/2, 02154 Київ, Україна,
i.vlasenko@kubg.edu.ua

ОВОЛОДІННЯ ПРАКТИЧНИМИ НАВИЧКАМИ У СФЕРІ МЕДІАЦІЇ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті наведено основні положення впровадженого навчального курсу «Психологічні практики медіації», спрямованого на розвиток компетентності магістрантів- психологів шляхом формування системи знань про медіацію, природу конфліктів, набуття практичних навичок у їх розв'язанні, організації взаємодії сторін конфлікту. Навчальний курс базується на реалізації діалогу як засобу вирішення проблем у відносинах. Описано способи формування аналітичних, рефлексивних умінь, особистісної конфліктоздатності майбутніх фахівців. Розкрито техніки і прийоми, використані під час впровадження курсу.

Ключові слова: конфліктологічна компетентність; медіація; навички; навчальний курс.

Вступ. Сучасне суспільство вимагає від людини здатності розв'язувати протиріччя, вирішувати численні конфлікти. Загальне підвищення соціальної напруженості, суттєві зміни в системі суспільних та індивідуальних цінностей зумовлюють зростання конфліктності у стосунках на різних рівнях (міжособистісному, між- і внутрішньогруповому) та викликають потребу у висококваліфікованих фахівцях, обізнаних із сучасними методами врегулювання і вирішення конфліктів.

Одним із сучасних напрямів роботи щодо подолання конфліктів у різних сферах суспільної практики є медіація. Медіація – ефективний, екологічний та альтернативний спосіб успішного вирішення спору, якому потрібно навчатися (Гірник, 2010; Горова, Коваль, 2017). Існу-

ють такі напрями медіації, як сімейна, шкільна, медіація в громадах, медіація корпоративних спорів, посередництво у трудових конфліктах тощо. Медіація є ефективним інструментом вирішення суперечок у зарубіжних країнах (США, Великобританія, Австралія та ін.). Наразі відбувається впровадження практики медіації в нашій державі, яке, проте, має певні труднощі. Зокрема, це низька правова культура населення, низька довіра до медіації, недостатня поінформованість громадян про медіацію та її переваги, домінування методу силового вирішення питань, відсутність спеціалізованого законодавства (Ясиновський, 2015).

В Україні діють організації бізнес-спрямування, спрямовані на надання послуг у сфері медіації та навчання медіаторів. Це Україн-